

ПРАВОВІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТЕРОРИСТИЧНИХ АКТИВ, УЧИНЕНИХ З ВИКОРИСТАННЯМ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ

LEGAL FRAMEWORKS OF INTERNATIONAL COOPERATION DURING PRE-TRIAL INVESTIGATION OF ASSASSINATIONS PERFECT, WITH THE USE OF EXPLOSIVE DEVICES

Савчук М.В.,
здобувач

Львівського університету бізнесу та права

Розглянуто питання щодо міжнародного співробітництва під час досудового розслідування терористичних актів. Визначено правові основи такої взаємодії, яка здійснюється на основі договорів з державами дальнього і ближнього зарубіжжя. Охарактеризовано основні форми міжнародної співпраці під час ведення кримінального провадження.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, терористичні акти, правові основи, досудове розслідування, форми взаємодії, Інтерпол.

Рассмотрен вопрос о международном сотрудничестве во время досудебного расследования террористических актов. Определены правовые основы такого взаимодействия, которое осуществляется на основе договоров с государствами дальнего и ближнего зарубежья. Охарактеризованы основные формы международного сотрудничества во время ведения криминального производства.

Ключевые слова: международное сотрудничество, террористические акты, правовые основы, досудебное расследование, формы взаимодействия, Интерпол.

The question of relatively international cooperation is considered during pre-trial investigation of assassinations. Legal frameworks of such co-operation that comes true on the basis of agreements with the states of far and near abroad are certain. The basic forms of international cooperation are described during the conduct of criminal realization.

Key words: international cooperation, assassinations, legal frameworks, pretrial investigation, forms of cooperation, Interpol.

Постановка проблеми. Дослідження сучасного стану боротьби з терористичними актами, з використанням вибухових пристроїв свідчить про необхідність розгляду особливостей розслідування злочинної діяльності, що вчиняються терористичними групами та організаціями, які носять транснаціональний характер і мають розгалужену мережу міжнародних зв'язків, використовують міжнародні канали отримання вибухових засобів та укриття злочинців у різних державах світу. До однієї з головних таких особливостей відноситься застосування заходів міжнародного співробітництва з метою досягнення завдань кримінального провадження, яка потребує подальшого вдосконалення.

Стан опрацювання проблеми. Теоретичні та практичні основи міжнародного співробітництва під час досудового розслідування досліджували: О.М. Бандурка, О.В. Бедро, Є.М. Блажівський, О.М. Гумін, Г.А. Зорин, І.М. Козьяков, С.В. Масимов, С.С. Мірошніченко, О.В. Приходько, П.З. Мельник, В.В. Мухін, Д.Й. Никифорчук, І.В. Пшеничний, С.В. Овчинський, О.В. Сапін, А.П. Слободян, О.В. Танкевич, О.М. Толочко, Л.Д. Удалова, О.О. Штанько, Л.Л. Фролова та ін.

Водночас у науковій літературі наведено різні точки зору щодо поняття і характеру міжнародного співробітництва: здійснення певних дій на прохання запитуючої сторони, виконання яких необхідне для розслідування, розгляду в суді кримінальної справи чи для виконання призначеного у справі покарання

в іншій договірній країні (В. Шупілов) [1, с. 86]; допомогу, що надається органам певної держави під час розгляду конкретної кримінальної справи органами іншої держави (Ф. Маркуш, Д. Аверін) [2, с. 4]; систему процесуальних, організаційно-правових заходів, механізмів, принципів, способів, методів, інститутів, сукупності та/або самостійності всього того, що застосовується в ході реалізації як міжнародного, так і національного права держав з метою вирішення на міжнародному рівні справ, пов'язаних із суспільно небезпечними діяннями (В. Максименко) [3, с. 149]; підготовку, передачу до іноземних правоохоронних і судових органів, а також виконання на їх прохання звернень (клопотань, доручень, запитів) про: проведення процесуальних дій (виконання слідчих дій, вручення документів, передачу предметів, надання документів та виконання інших процесуальних дій); екстрадицію осіб, які підозрюються (обвинувачуються) у вчиненні злочинів; передачу або прийняття кримінального переслідування (В. Лисенко) [4, с. 104]; відносини взаємного співробітництва між державами в галузі кримінального судочинства, які полягають у виконанні на підставі міжнародних угод та національного законодавства певних дій, необхідних для здійснення іноземною державою правосуддя в конкретній справі (В.М. Гребенюк) [5, с. 9]; діяльність компетентних державних органів щодо виконання судових та слідчих доручень органів іншої держави про провадження на території запитуваної держави процесуальних дій і опе-

ративно-розшукових заходів для отримання доказів у кримінальній справі (В. Мілінчук, О.Г. Волеводз) [6, с. 41]; урегульовану чинними для України міжнародними актами (зокрема, договорами, конвенціями) та/або кримінально-процесуальним законодавством України діяльність компетентних українських органів, що полягає у зверненні до установ іноземної держави з проханням вчинити конкретні дії чи здійснити в Україні на їх прохання дії, що мають сприяти розслідуванню, розгляду чи вирішенню кримінальної справи, а також виконанню судових рішень, постановлених у кримінальних справах (А.Г. Маланюк) [7, с. 16–17]; передбачену національним кримінально-процесуальним законодавством, міжнародними нормативно-правовими актами (договорами, конвенціями, пактами, протоколами, регламентами, угодами тощо), підписаними Україною, з провадження процесуальних дій із встановлення певного статусу за суб'єктами кримінального судочинства: зі збирання, перевірки доказів; розшуку й арешту майна; надання інформації про іноземне та міжнародне право і практику його застосування; забезпечення захисту та представництва інтересів іноземців, іноземних держав і юридичних осіб, міжнародних організацій у кримінальному судочинстві (М.І. Пашковський) [8, с. 10–11]; передбачена міжнародними договорами або заснована на умовах взаємності діяльність компетентних органів запитуваної держави із провадження на її території процесуальних дій (Т.С. Гавриш) [9, с. 14].

Л. Фролова зазначає, що міжнародне співробітництво держав у кримінальній юстиції – це комплексний правовий інститут, яким охоплено норми кримінального, кримінально-процесуального та міжнародного права [10, с. 5].

Метою статті є визначення та теоретико-правове обґрунтування міжнародної взаємодії під час досудового розслідування терористичних актів.

Виклад основного матеріалу. Інтеграція України в європейське співтовариство, інтенсифікація міжнародного співробітництва в усіх сферах суспільного життя, зокрема й у напрямі протидії терористичним актам, одним із головних завдань визначають розробку дієвих механізмів здійснення міжнародної взаємодії у сфері кримінальної юстиції. Сучасний рівень терористичної діяльності, її професійний та організований характер, а також набуття нею транскордонних і транснаціональних форм обумовлює необхідність консолідації зусиль правоохоронних органів різних держав у здійсненні спільних заходів, спрямованих на протистояння цьому анти-суспільному явищу.

Необхідно підкреслити, що злагоджена діяльність правоохоронних органів різних держав світу визначає успіх боротьби з тероризмом як у межах окремих держав, так і в світовому просторі. При цьому міжнародне співробітництво здійснюється на трьох рівнях: рівень двостороннього співробітництва між державами; регіональний рівень; співробітництво на загальносвітовому рівні. Водночас реалізація заходів міжнародного співробітництва

на зазначених рівнях має свої особливості, характеризується відповідним правовим регулюванням і специфікою практичного здійснення.

Правовою основою міжнародного співробітництва в розслідуванні терористичних актів України з іншими державами та міжнародними організаціями є: Міжнародна конвенція ООН «Проти транснаціональної організованої злочинності» від 15 листопада 2000 р.; Міжнародна конвенція «Про боротьбу з бомбовим тероризмом» від 25 квітня 2002 р., «Про боротьбу з фінансуванням тероризму» від 9 грудня 1999 р., Міжнародна конвенція «Про боротьбу з актами ядерного тероризму» від 14 вересня 2005 р.

На національному рівні правову основу міжнародного співробітництва у кримінальному процесі України становлять Кримінальний, Кримінальний процесуальний кодекси України, Закони України «Про боротьбу з тероризмом», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про прокуратуру», «Про Національну поліцію», а також окремі Укази Президента, постанови КМУ та відомчі накази та інструкції.

Глави 42–46 КПК України регулюють загальні засади, порядок і процедуру надання міжнародної правової допомоги в кримінальному процесі України. Відповідно до положень міжнародних договорів України, КПК України, можна визначити такі основні форми міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні: 1) міжнародна правова допомога під час проведення процесуальних дій (ст. 542, гл. 43 КПК України); 2) видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція) (ст. 542, гл. 44 КПК України); 3) кримінальне провадження в порядку перейняття (ст. 542, гл. 45 КПК України); 4) визнання та виконання вироків іноземних судів та передача засуджених осіб (ст. 542, гл. 46 КПК України).

Нормативно-правовою базою, що регулює порядок здійснення міжнародної правової допомоги під час провадження процесуальних дій, є: Глава 43 (ст.ст. 551–572) КПК України, Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 року, а також Додатковий протокол 1978 року та Другий додатковий протокол 2001 року до цієї Конвенції [11].

Необхідно зазначити, що в міжнародних договорах України містяться різні найменування слідчих або судових доручень, зокрема: *доручення* (ст. 7 Конвенції про правову допомогу і правові відносини в цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 р.); *запит* (ст. 12 Європейської конвенції про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року; ст. 15 Європейської конвенції про міжнародну дійсність кримінальних вироків від 28 травня 1970 р.; ст. 15 Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 8 листопада 1990 року; *прохання* (ст. 14 Європейської конвенції про взаємну допомогу в кримінальних справах від 20 квітня 1959 р. [10, с. 66].

Так, згідно зі ст. 27 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» правоохоронні органи на під-

ставі запиту надають інформацію іноземній державі з питань, пов'язаних з боротьбою з міжнародним тероризмом. Така інформація може бути надана і без попереднього запиту іноземної держави, якщо це не зашкодить проведенню досудового слідства чи судового розгляду справи і може допомогти компетентним органам іноземної держави у припиненні терористичного акту.

Слід наголосити, що, як свідчить вивчення даних слідчої практики, більшість запитів про надання міжнародної правової допомоги передбачає проведення низки процесуальних дій, розшукових заходів, вирішення інших завдань з метою розслідування. Тому, нерідко власне виконання запиту суттєво затягується. Важливо, що в новому КПК України дане питання було законодавчо вирішено: ч. 2 ст. 558 КПК України визначено, що строк виконання запиту (доручення) про міжнародну правову допомогу на території України становить місяць з дати його отримання, крім виключних випадків продовження. Щоправда, слід враховувати, що законодавство ряду держав такої вимоги не передбачає. Це стосується й міжнародних договорів, які теж не встановлюють конкретних строків виконання міжнародних запитів. Тому на практиці є поширеною негативна тенденція, що стосується порушення строків виконання міжнародних доручень (558 КПК України).

Відповідно до міжнародної угоди «Про взаємодію між міністерств внутрішніх справ у сфері обміну інформацією», підписаної 03.08.1992 р. міністерствами внутрішніх справ Республік Вірменії, Білорусії, Грузії, Казахстану, Киргизстану, Молдови, Російської Федерації, Таджикистану, Туркменістану, Узбекистану й України створено Міждержавний інформаційний банк (МІБ) держав СНД. МВС РФ є утримувачем централізованих оперативно-довідкових і дактилоскопічних карт, автоматизованого банку даних, криміналістичних та інших обліків, а також архівної інформації. МВС республік, що підписали угоду, в тому числі й України, надають відомості для поповнення та коригування інформації МІБ. МВС держав, що підписали угоду, мають співпрацювати й узгоджувати свої дії в комп'ютеризації відомств, удосконаленні інформаційного забезпечення, а також створенні єдиної уніфікованої автоматизованої системи обміну та передачі інформації [12, с. 147].

Велика кількість звернень про надання міжнародної правової допомоги надходить до Головного слідчого управління МВС України щодо проведення окремих слідчих (розшукових) дій та розшуку злочинців. У 2016 році в слідчих підрозділах ГСУ МВС України на виконанні перебував 1153 запит (доручення) про міжнародну правову допомогу, що на 350 запитів або на 30% більше, ніж за 2015 рік. Основна причина такого зростання – повторні запити міжнародних правоохоронців, які виконати було складно або затягування і виконання їх пов'язано з великим обсягом роботи [13, с. 147].

Закон України «Про прокуратуру», у ст. 26 якого, зокрема, встановлено, що Генеральний прокурор України відповідно до міждержавних угод про

надання правової допомоги вирішує питання про досудове розслідування кримінальних проваджень, проведення видачі злочинців або осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, направлення повідомлень про наслідки кримінального переслідування, а також інші передбачені такими угодами питання.

У 2016 року до Генеральної прокуратури України надійшло 1606 запити про міжнародне співробітництво під час кримінального провадження, з яких 670 – клопотання українських органів досудового розслідування і 936 – клопотання іноземних компетентних органів. З указаної кількості запитів розглянуто 1320 клопотань про надання міжнародної правової допомоги під час проведення 880 процесуальних дій, 110 – про перейняття кримінального провадження та 402 – про видачу (екстрадицію) осіб [14, с. 3].

Сприяння виконанню завдань міжнародної правової допомоги надають Інтерпол та Європол, представництво котрих в Україні представлено Робочим апаратом Укрбюро Інтерполу. Робочий апарат Укрбюро Інтерполу є самостійним структурним підрозділом апарату МВС України на правах департаменту, який забезпечує реалізацію повноважень МВС щодо представництва України в Міжнародній організації кримінальної поліції – Інтерполі та в Європейському поліцейському офісі, а також повноважень МВС як Національного центрального бюро Інтерполу та Національного контактного пункту Європолу в Україні (п. 1.2 Положення про Робочий апарат Укрбюро Інтерполу, затверджене Наказом МВС України від 22 червня 2012 року № 560).

Так, за нашими дослідженнями, встановлено, що на протязі 2016 р. слідчими підрозділами СБУ до країн ЄС через Інтерпол було скеровано 122 запити щодо розшуку осіб, які підозрюються у вчиненні терористичних актів на Сході України. Відповіді були отримані: на протязі місяця – 24%, на протязі двох місяців – 36%, на протязі шести місяців – 29%, не поступили відповіді – 13%. Російська Федерація відповідей на запити українських правоохоронних органів не надає [15, с. 7].

Для вирішення поставлених завдань органи досудового розслідування України взаємодіють з Робочим апаратом Укрбюро Інтерполу, що здійснюється, головним чином, з метою: обміну інформацією; перевірки осіб, предметів за обліками Інтерполу та органів поліції іноземних держав; допомоги при виконанні процесуальних дій в межах міжнародної правової допомоги; проведення міжнародного розшуку каналами Інтерполу, забезпечення реалізації видачі особи (екстрадиції).

Висновок. З наведеного необхідно зазначити, що міжнародна правова допомога є найбільш поширеною формою міжнародного співробітництва, в тому числі й під час розслідування терористичних актів. Використання форм співпраці необхідно здійснювати відповідно до вимог Міжнародних конвенцій та Кримінального процесуального кодексу України. Водночас дієвою формою такого співробітництва являється використання Робочого апарату Укрбюро Інтерполу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шупилов В.П. Международная правовая помощь по уголовным делам. Сов. государство и право. 1974. № 3. С. 86–90.
2. Аверин Д.Д. Процессуальные вопросы сотрудничества органов юстиции социалистических государств. Исполнение решений и поручений иностранных судов. М.: Моск. ун-т, 1963. 140 с.
3. Максименко В. Україна – суб'єкт правової допомоги зарубіжним державам у кримінальних справах. Право України. 1998. № 11. С. 149–152.
4. Лисенко В. Міжнародне співробітництво податкової міліції України у здійсненні протидії податковим злочинам. Підприємство, господарство і право. 2002. № 3. С. 104–108.
5. Гребенюк В.М. Договірні відносини України у сфері взаємодопомоги у кримінальних справах (теорія і практика): автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.11 «Міжнародне право». К.: НАУ ІДП ім. В.М. Корецького, 1997. 20 с.
6. Милинчук В.В. Институт взаимной правовой помощи по уголовным делам. Действующая практика и перспективы развития. М.: Юрлитинформ, 2001. 122 с.
7. Маланюк А.Г. Проведення у кримінальних справах, пов'язане з міжнародними відносинами, за законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. К.: Академія адвокатури України 2004. 237 с.
8. Пашковський М.І. Особливості доказування у кримінальних справах, пов'язаних з наданням міжнародної правової допомоги: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза». К., 2003. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. 20 с.
9. Гавриш Т.С. Проблеми допустимості доказів, отриманих в ході міжнародної правової допомоги в кримінальних справах: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Х. Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого, 2004. 20 с.
10. Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження: наук.-практ. посіб. / С.М. Блажівський, І.М. Козьяков, О.М. Толкаченко, С.С. Мірошніченко, О.В. Приходько, О.В. Ведро, В.В. Мухін, О.В. Сапін, А.П. Слободян, А.О. Штанько; за заг. ред. Л.О. Фролової. К.: Алерта, 2013. 348 с.
11. Про ратифікацію Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах: Закон України від 1 червня 2011 року № 3449-УІ / Верховна Рада України.
12. Розслідування окремих видів злочинів: навч. посібник / О.В. Бишовець, М.А. Погорецький, Д.Б. Сергеева та ін.; за ред. М.А. Погорецького, Д.Б. Сергеевої. К.: Алерта, 2015. 536 с.
13. За даними Головного слідчого управління МВС України з використання міжнародної допомоги. К.: ГСУ, 2017. 24 с.
14. Аналітична довідка про міжнародне співробітництво у кримінальних провадженнях. К.: ГПУ, 2017. 15 с.
15. Довідка про міжнародне співробітництво з використанням допомоги Інтерполу. К.: СБУ, 2017. 11 с.